

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Робоча програма
навчальної дисципліни
"ПОЛІТОЛОГІЯ"
для студентів усіх галузей знань
усіх форм навчання

Харків. Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014

Затверджено на засіданні кафедри філософії і політології.
Протокол № 2 від 09.09.2013 р.

Укладачі: Кузь О. М.
Жеребятнікова І. В.
Коротков Д. С.
Косова Ю. В.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Політологія" для студентів усіх галузей знань усіх форм навчання / укл. О. М. Кузь, І. В. Жеребятнікова, Д. С. Коротков та ін. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 51 с. (Укр. мов.)

Подано робочу програму навчальної дисципліни, її зміст за модулем і темами, плани семінарських занять, контрольні запитання для самодіагностики, а також систему поточного та підсумкового контролю знань студентів.

Рекомендовано для студентів усіх галузей знань усіх форм навчання.

Вступ

Сучасний етап розвитку вищої професійної освіти у ВНЗ України характеризується кардинальними змінами у системі гуманітарної підготовки студентів. Гуманізація освіти спрямована на інтелектуальний, естетичний та моральний розвиток особистості, підвищення рівня освіченості майбутнього спеціаліста, що є важливою умовою його професійного самовизначення у подальшій трудовій діяльності. Вирішення цих завдань передбачає втілення нових освітніх технологій, оновлення організаційних і методичних форм активізації евристичного потенціалу студентів.

Навчальна дисципліна "Політологія" є важливою ланкою у циклі соціально-гуманітарної підготовки студентів економічних спеціальностей університетів, а зокрема економічного профілю. Її основною метою є вивчення суті, основних форм і тенденцій політичного життя, політичних відносин, політичної діяльності, політичних інститутів, їх взаємодію у межах міжнародної спільноти та ролі суб'єктів політики – всього того, що становить політичну сферу суспільства.

Навчальна дисципліна "Політологія" пропонується студентам усіх напрямів підготовки бакалавра всіх галузей знань усіх форм навчання.

Відповідно до загальної мети основної освітньої програми бакалавра метою освоєння навчальної дисципліни "Політологія" є формування і розвиток у студентів особистісних якостей та формування загальнополітичних (універсальних) компетентностей у вигляді комплексу знань, вмінь і навичок щодо підготовки і проголошення переконливої промови

Структура навчальної дисципліни подана у табл. 1.

Таблиця 1

Структура навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна: підготовка бакалаврів	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
1	2	3
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 2, у тому числі: змістовних модулів – 1	Назва галузі знань: 0306. "Менеджмент і адміністрування"; 0305 "Економіка та підприємництво"; 0501 "Інформатика та обчислювальна	Нормативна. Рік підготовки: 1 або 2. Семестр: 1 або 2, або 3, або 4

	техніка"; 0515 "Видавничо-поліграфічна справа"; 1401 "Сфера обслуговування"	

Закінчення табл. 1

1	2	3
Кількість годин: всього – 72 години	Назва напрямку підготовки: всі напрями підготовки	Лекції (теоретична підготовка) – 18 годин. Семінарські заняття – 18 годин. Самостійна робота – 36 годин
Кількість тижнів викладання навчальної дисципліни: 18. Кількість годин на тиждень – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Вид контролю: ПМК або іспит

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів

Компетентності, які формуються у результаті вивчення навчальної дисципліни за національною рамкою кваліфікацій (рівень 6) наведено у табл. 2.

Вивчення змісту навчальної дисципліни направлено на формування частини загальнополітичних компетентностей (загальнонаукових, соціально-особистісних і інструментальних). Компоненти вказаних компетентностей реалізуються у здатності до оволодіння основами загальної політичної культури.

Загальнонаукові компетентності:

здатність до опанування загальнонаукової методологією та базовими уявленнями про основи політології;

здатність використання базовими політичними цінностями та нормами політичної поведінки для формування активної громадянської позиції;

здатність до оцінки та аналізу соціально-політичних процесів і явищ на глобальному (мега-), макро-, мезо- і макрорівнях.

Соціально-особистісні компетентності:

здатність здійснювати політичну комунікаційну діяльність;

здатність займати активну життєву позицію та розвивати лідерські якості;

здатність формувати нові ідеї (креативність).

У результаті засвоєння навчальної дисципліни студент повинен опанувати:

Знання

1. Становлення та розвиток політології, її об'єкт предмет та методи.

2. Історію розвитку та стан сучасної політології.

3. Сучасні знання за окремими розділами політології (політична філософія, політична соціологія, порівняльна політологія, теорія міжнародної політики, політична історія, прикладна політологія, теоретична політологія, геополітика).

4. Методів політологічного аналізу, інформування і прогнозу відносно поточних політичних ситуацій.

5. Сутності влади як суспільного явища та суб'єкти і об'єкти політичної влади.

Уміння та комунікації

1. Визначати теоретичні, духовні, прикладні та інструментальні компоненти політичного знання, їх роль і функції в підготовці політичних рішень.

2. Аналізувати сутність політичної влади, держави, політичного життя, розрізняти політичні відносини і процеси, суб'єкти і об'єкти політики.

3. Класифікувати політичні системи і режими, партійні та виборчі системи.

4. Компетентно володіти категоріальним базисом політології для розкриття сутності явищ та політичних процесів у суспільстві, взаємодії політологічних теорій з іншими галузями гуманітарного знання, насамперед – соціоекономічним.

5. Уміння компетентно будувати інформаційне спілкування в професійному і непрофесійному комунікативному середовищі з урахуванням існуючого соціокультурного контексту.

6. Самостійно оцінювати та узагальнювати опрацьований матеріал, опрацьовувати різноманітний інформаційний матеріал, робити висновки та приймати рішення.

Автономність і відповідальність

1. Вільне володіння концептуальним багажем сучасної політології як джерела засобів переконання з метою забезпечення сприятливого соціального клімату в ході попередньої селекції, проектування і реалізації інноваційних проектів.

2. Здатність ефективно та відповідально засвоювати і використовувати у своїй соціальній і професійній діяльності політичні та соціальні трансформації, що відбуваються.

Таблиця 2

Компетентності, які формуються у результаті засвоєння навчальної дисципліни "Політологія"

Назва теми	Компетентності, які формуються в рамках теми	Знання	Уміння та комунікації
1	2	3	4
Тема 1. Політика та наука про політику	Загальнокультурні і (загальнонаукові, соціально особистісні)	Знання теоретико-методологічних підвалин політичної науки та структурного та функціонального призначення політики	Уміння застосовувати методи аналізу, діагностики і прогнозування політичних явищ, процесів і подій в контексті досягнень сучасної політичної науки
Тема 2. Основні етапи розвитку політичної думки	Загальнокультурні і (загальнонаукові, соціально особистісні)	Знання специфіки політичної думки Давнього світу та Середньовіччя. Знання основних суспільно-політичних теорій Відродження та Нового часу. Знання основних напрямів та характеристик сучасних політологічних шкіл	Уміння та здатність аналізувати, раціонально та критично оцінювати основні політологічні парадигми, що виникали у процесі розвитку політичної думки для формування власного свідомого відношення до політичного буття
Тема 3. Політична влада	Загальнокультурні і (загальнонаукові, соціально особистісні)	Знання стосовно засвоєння специфіки та механізмів політико-владних відносин	Уміння орієнтуватися у проблемах легітимності, горизонтального та вертикального розподілу влади

Тема 4. Політична еліта і політичне лідерство.	Загальнокультурн і (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Знання стосовно і розвитку елітарних уявлень. Знання основних теорій еліт а також її сутності, структури та функцій. Знання особливостей формування політичної еліти України. Знання щодо природи та сутності політичного лідерства та формування цього феномену в Україні	Уміння та здатність усвідомлювати реальний вплив політичних суб'єктів (політична еліта та лідери) на політичний процес та застосовувати та моделювати ці взаємовідносини у своєму професійно-трудоному просторі

Продовження табл. 2

1	2	3	4
Тема 5. Політична система суспільства	Загальнокультурн і (загально наукові, соціально-особистісні)	Знання сутності, структури та функцій політичної системи та її моделі (Д. Істон, Г. Алмонд). Знання основних типологій політичної системи. Знання щодо політичного режиму як механізму функціонування політичної системи та його основних типів авторитаризм, тоталітаризм, демократія). Знання про шляхи переходу до демократії в Україні.	Уміння та здатність усвідомлювати основні характеристики функціонування політичної системи сучасної України. Уміння прогнозувати політичні події та обґрунтовувати необхідність її стабільності для ефективного суспільно-політичного розвитку
Тема 6. Держава як політичний інститут	Загальнокультурн і (загально наукові, соціально-особистісні)	Знання стосовно природи, сутності держави у політичній організації суспільства. Знання щодо особливостей форм правління та форм державного устрою.	Уміння та здатність усвідомлювати закони функціонування держави, специфіку організації державних органів у структурі політичних інститутів

		Основні шляхи становлення і розвитку правової і соціальної держави та громадянського суспільства в сучасній Україні	
Тема 7. Політичні партії, громадсько-політичні об'єднання та рухи	Загальнокультурн і (загально наукові, соціально-особистісні)	Знання сутності та місця партій у політичному процесі; основних ознак та типів партій, партійних систем. Знання особливостей функціонування виборчої системи сучасної України	Уміння та здатність робити усвідомлений політичний вибір в умовах сучасного політичного плюралізму

Закінчення табл. 2

1	2	3	4
Тема 8. Політична культура. Сучасні ідейно-політичні течії.	Загальнокультурн і (загально наукові, соціально-особистісні)	Знання щодо свідомого формування та удосконалення власної політичної культури, залучення до демократичних цінностей. Усвідомлення особливостей світових політико-ідеологічних доктрин	Завдяки навичками політичної культури, давати оцінку оточуючий політичній дійсності, поводитись згідно із нормами демократичної політичної культури; орієнтуватися у сучасних політичних ідеологіях
Тема 9. Сутність та різновиди політичних процесів. Світовий політичний процес	Загальнокультурн і (загально наукові, соціально-особистісні)	Знання щодо характеристики суб'єктів та видів політичних процесів, особливостей сучасного політичного процесу в Україні. Знання про основні форми,	Уміння та здатність орієнтуватися в міжнародних політичних процесах, оцінювати світові геополітичні проблеми, місце і роль України на міжнародній арені

		моделі та функції політичного конфлікту, міжнародні відносини та геополітичні стратегії	

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тематичний план навчальної дисципліни (табл. 3) складається з одного змістовного модуля.

Таблиця 3

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин, відведених на:		
	лекції	семінарські заняття	самостійну роботу
1	2	3	4
Тема 1. Політика та наука про політику	2	2	4
Тема 2. Основні етапи розвитку політичної думки	2	2	4

Закінчення табл. 3

1	2	3	4
Тема 3. Політична діяльність влада	2	2	4
Тема 4. Політична еліта та політичне лідерство	2	2	4
Тема 5. Політична система суспільства	2	2	4
Тема 6. Держава як політичний інститут	2	2	5
Тема 7. Політичні партії, громадсько-політичні об'єднання та рухи	2	2	4
Тема 8. Політична культура та політичні ідеології	2	2	5
Тема 9. Сутність та різновиди політичних процесів. Світовий політичний процес	2	2	2
Разом	18	18	36

3. Зміст навчальної дисципліни за модулем та темами

Тема 1. Політика та наука про політику

Історія визначення поняття та категорії "політика", її сутнісних ознак. Загальна еволюція концепції політики як соціального явища (Аристотель, Н. Макіавеллі, Т. Гоббс, К. Маркс, М. Вебер, Т. Парсонс, А. Бентлі, Г. Лассуел, Р. Даль, М. Бердяєв, Г. Алмонд та ін.).

Економічні, соціальні, духовні детермінанти політики. Поняття соціального інтересу. Суб'єкти і об'єкти політики. Людина і політика. Соціальні групи в політичному житті. Основні функції політики: визначення цілей суспільного розвитку, збереження стабільності соціуму, розподіл ресурсів, управління і регулювання суспільних процесів, соціалізація особистості.

Проблема типологізації політики. Політика як система суспільних відносин. Взаємозв'язок і взаємообумовленість різновидів політичної свідомості та діяльності.

Політика як теорія та соціальне явище. Предмет політології. Політологія та інші галузі суспільствознавства. Політологія як інтегративна наука та суміжні галузі політичного знання: політична соціологія, політична філософія, політична психологія, політична історія, політична географія, політична антропологія, політична семантика та ін.

Закони, принципи та категорії політичної науки. Теоретичний та емпіричний рівні політологічного знання. Основні аспекти вивчення політичного життя в межах навчального курсу політології: субстанціональний, інституціональний, функціональний та ін. Багатовимірність системи методів політологічного пізнання: філософські, загальнонаукові та спеціальні методи. Методика конкретних політологічних досліджень.

Основні завдання та функції політології. Політика як наука, мистецтво та праксеологія. Зростання ролі і значення науки про політику на сучасному етапі світового соціального розвитку, політичного і духовного самовизначення України. Значення політології для формування політичної свідомості і культури студентів.

Тема 2. Основні етапи розвитку політичної думки

Політичне життя суспільства – багатовікове соціальне явище. Зародження політичної думки в країнах Стародавнього Сходу. Політичне

вчення Стародавньої Греції. Політичні погляди Сократа. Ідеальна держава Платона. Аристотель про політику, державу і політичну справедливість. Політична думка і світоглядні ідеї Стародавнього Риму. Політико-правові погляди Цицерона. Політичні ідеї раннього християнства. Аврелій Августин. Політична думка часів середньовіччя. Фома Аквінський, Марсілій Падуанський.

Епоха Відродження – новий етап у розвитку політичної думки. Н. Макіавеллі – засновник світської політичної науки. Політичні концепції Нового часу. Дж. Локк – родоначальник теоретичної системи класичного лібералізму. Т. Гоббс про походження і сутність держави. Ш. Монтеск'є про форми держави та поділ влади. Ідеологія буржуазно-демократичного радикалізму. Ж.-Ж. Руссо та його вчення про народовладдя та пріоритет громадянського суспільства, "суспільний договір", демократію.

Політичні вчення кінця XIX ст. І. Кант про правову державу, етичні основи політики. Г. В. Ф. Гегель про співвідношення громадянського суспільства, держави і права. Ліберальна та консервативна політична філософія. Виникнення й основні етапи розвитку політичної доктрини марксизму. Сутність кризи марксизму.

Формування політології як самостійної галузі соціально-гуманітарних наук. М. Вебер як класик західної політології: теорія ідеальних типів влади та раціональної бюрократії. Теорія еліт (Г. Моска, В. Парето, Р. Міхельс, Д. Донцов, В. Липинський). Дослідження політичних партій (М. Дюверже, Ж. Шарло, Дж. Сарторі). Міжнародні відносини і світова політика (Б. Рассел, Г. Моргентау, М. Каплан, І. Валлерстайн).

Основні школи й течії сучасної зарубіжної політології. Біхевіористський напрямок у дослідженнях політики (Ч. Мерріам, Г. Лассуелл, Дж. Кетлін та ін.). Системний аналіз влади (Т. Парсонс, Д. Істон, Р. Даль та ін.). Концепції елітократії і націократії (Р. Міллс, Ч. Раш та ін.). Політична соціологія (С. Ліпсет, М. Дюверже, Р. Арон, М. Кроз'є та ін.). Психоаналітичні концепції політики (Ж. Лакан, Ч. Мерріам та ін.). Теорія соціально-політичних конфліктів (П. Блау, К. Боулдінг, Р. Дарендорф). Компаративістика як метод аналізу різномірних політичних систем (Д. Істон, Г. Алмонд, С. Верба, К. Дейч, С. Хантінгтон). Теорія "політичного поля" П. Бурд'є.

Напрями української політичної думки кінця ХІХ – першої половини ХХ ст.: народницько-демократичний (М. Грушевський); ліберально-демократичний (М. Драгоманов, Б. Кістяківський); соціал-демократичний і націонал-комуністичний (В. Винниченко, М. Хвильовий, М. Скрипник); консервативно-державницький (В. Липинський, С. Томашівський, В. Кучабський); націоналістичний (М. Міхновський, Д. Донцов).

Традиція російської політичної думки кінця ХІХ – початку ХХ ст.: М. Бакунін, П. Бердяєв, І. Ільїн, Г. Плеханов, В. Ленін, П. Струве, П. Мілюков, Б. Чичерін та ін.

Тема 3. Політична влада

Влада як явище суспільного життя. Головні напрямки у трактуванні влади: телеологічний, біхевіористський, психологічний, системний, структурно-функціональний, реляціоністський. Сутність політичної влади та її головні властивості. Функції влади. Співвідношення державної та політичної влади.

Структура владних відносин і механізм здійснення політичної влади. Характеристика владних відносин і механізм здійснення політичної влади. Характеристика головних якостей суб'єктів влади. Первинні та вторинні суб'єкти влади. Об'єкт влади. Взаємодія суб'єкта та об'єкта влади. Природа підкорення. Легітимність політичної влади, її головні ознаки. Ресурси і різновиди влади. Розподіл ресурсів влади на економічні, соціологічні, культурно-інформаційні, силові, демографічні.

Напрямки і способи функціонування влади: керівництво, управління, контроль, прийняття рішень. Методи здійснення влади: співробітництво і суперництво; заохочення і примус.

Зміст концепції поділу влади. Законодавча, виконавча та судова влади. Конституція України про органи державної влади.

Тема 4. Політична еліта та політичне лідерство

Формування та розвиток елітарних уявлень. Теорії еліт Г. Москі та В. Парето. Сутність, структура і функції політичної еліти. Типологія еліт. Системи відбору еліт (система гільдії та антрепренерська система). Політична еліта сучасної України, особливості її формування.

Природа і соціальна сутність політичного лідерства. Функції та якості політичного лідера. Концепції лідерства в різних наукових школах.

Класифікації політичного лідерства. Критерії оцінки популярності та ефективності діяльності політичного лідера. Проблеми формування політичних лідерів в Україні.

Тема 5. Політична система суспільства

Місце та роль політичної системи в життєдіяльності суспільства. Політична система в її взаємодії з економічною, соціальною, правовою підсистемами суспільства. Політична система як фактор стабілізації і розвитку політичного життя. Сутність і типи сучасних політичних систем. Класичні уявлення про політичні системи (Г. Алмонд, Д. Істон, Т. Парсонс). Системоутворюючі засади та основні функції політичних систем. Політична влада як основа політичної системи.

Характеристика структурних елементів політичної системи, її інституційна, інформаційно-комунікаційна, нормативно-регулятивна складові. Трансформація сучасної політичної системи України.

Політичний режим як упорядкована взаємодія структур політичної системи, а також сукупність методів здійснення влади і досягнення політичних цілей. Якісні характеристики політичного режиму. Різновиди політичних режимів.

Тоталітаризм як політичний режим. Джерело й істотні ознаки тоталітаризму. Тоталітаризм як феномен ХХ століття. Авторитарний режим. Істотні риси та джерела авторитаризму. Соціально-економічні та соціально-культурні причини збереження і відтворення авторитаризму.

Визначення демократичного режиму. Дві основні концепції демократії ліберально-демократична та радикально-демократична. Сучасні теоретичні моделі демократії: модель конкурентної елітистської демократії (І. Шумпетер, М. Вебер), модель "поліархічної демократії" Р. Даля, економічна модель демократії Е. Даунса, плюралістична модель демократії (Г. Ласкі, Д. Труман та ін.), інституціональна модель "інтегративної демократії" (Д. Марч, Й. Олсен).

Тема 6. Держава як політичний інститут

Поняття держави, її визначальні ознаки. Різноманітність концептуальних підходів до визначення держави, її сутності і місця у політичній організації суспільства, взаємодії з іншими суб'єктами політичної системи. Виникнення та еволюція держави. Держава і громадянське суспільство: діалектика взаємодії. Функції держави.

Різновиди і типи держави. Форми правління: монархія, республіка. Форми державного устрою: унітарні держави, федерації, конфедерації. Держава і право.

Апарат державного управління. Система центральних, регіональних і місцевих органів державного управління. Державна бюрократія і суспільна демократія. Державний патерналізм. Громадянське суспільство.

Конституція України та практичне втілення ідеї демократичної, соціальної, правової держави. Принципи соціальної та правової держави.

Тема 7. Політичні партії, громадсько-політичні об'єднання та рухи

Партія як політичний інститут. Виникнення та еволюція політичних партій. Класичні теорії політичних партій і партійних систем. Сутність і місце партій у політичному процесі. Основні ознаки партії. Відмінність політичних партій від груп інтересів, суспільних організацій, груп тиску та інших об'єднань. Типологія політичних партій. Внутрішні та зовнішні функції політичних партій в суспільстві. Поняття і типи партійних систем. Однопартійні, двопартійні та багатопартійні системи. Можливості та недоліки різних типів партійних систем. Опозиція та її роль у політичному житті.

Характеристика місця та ролі політичних партій у політичній системі сучасної України. Конституція України про свободу та умови об'єднання громадян у політичні партії. Громадсько-політичні організації і рухи: сутність, ознаки, функції і види. Становлення багатопартійності в сучасній Україні.

Тема 8. Політична культура та політичні ідеології

Політична свідомість і політична культура: співвідношення понять. Поняття, функції, типи політичної культури. Основні структурні компоненти політичної культури: політичний досвід, політична орієнтація, політичні стереотипи, політичні міфи, політичні символи, політична соціалізація, моделі політичної поведінки. Історичні особливості формування політичної культури в Україні. Стан політичної культури в Україні.

Класичне поняття ідеології (А. Де Трасі, К. Маркс, К. Мангейм, А. Грамши, Д. Белл і ін.). Рівні, типи та функції політичних ідеологій.

Політична соціалізація як процес засвоєння суб'єктом культурних цінностей, політичних орієнтацій, форм політичної поведінки. Типи політичної соціалізації.

Тема 9. Сутність та різновиди політичних процесів. Світовий політичний процес.

Поняття, суб'єкти, рівні і види політичного процесу. Структурні складові політичного процесу: політична поведінка, політична діяльність, політична участь. Вибори і виборчий процес. Види виборчих систем.

Типологія політичних процесів. Головні форми політичного процесу: політичний розвиток (модернізація, трансформація, модифікація), політичний конфлікт; війна; революція; контрреволюція; реформи; контрреформи; політична кампанія.

Особливості сучасного політичного процесу в Україні.

Поняття конфлікту. Західна конфліктологія: історичні та теоретичні аспекти (Г. Зіммель, Л. Козер, Р. Дарендорф, К. Боулдінг та ін.). Співвідношення соціального і політичного конфліктів. Політичний конфлікт як форма взаємовідносин між особами, партіями, політичними та соціальними групами, державами з приводу влади. Політичні інтереси і суперечності як об'єктивні передумови виникнення конфліктів.

Форми, моделі, типи і функції політичного конфлікту, механізми його динаміки. Джерела та чинники конфлікту. Учасники конфлікту, їх характеристики. Політична криза. Специфіка прояву та розв'язання конфлікту в тоталітарній та демократичній системах. Політичні конфлікти і кризи при переході від тоталітарного до демократичного режиму. Соціально-політичні конфлікти та модернізація. Міжнародні конфлікти, їх особливості.

Методологія та практика вирішення конфліктних проблем. Стабілізація політичної обстановки.

4. Плани лекцій

На лекційних заняттях студенти отримують загальні теоретичні знання та пояснення складних питань з навчальної дисципліни. Це дає можливість студентам краще розуміти та більш обґрунтовано орієнтуватися у матеріалі, що вивчається. Перелік тем лекційних занять наведено у табл. 4.

Перелік тем лекційних занять

Тема	Програмні запитання	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Тема 1. Політика та наука про політику	1. Сутність політики, її походження, структура, функції 2. Особливості політології як науки про політику, її зв'язок з іншими соціальними науками. 3. Функції і методи політології	2	[4; 15; 67 – 79; 85]
Тема 2. Основні етапи розвитку політичної думки	1. Політична думка античного світу та середньовічні релігійно-політичні концепції. 2. Політична думка епохи Відродження та Нового часу: 3. Вітчизняна політична думка. 4. Основні сучасні політологічні школи	2	[8; 38; 51; 74; 83; 104]
Тема 3. Політична влада	1. Сутність влади, особливості політичної і державної влади. 2. Структура влади, її типологія; традиційні форми державної влади. Основні положення теорії поділу влади. 3. Політичне панування і політична легітимність. Перспективи розвитку політичної влади в Україні	2	[50; 56; 67; 77; 78; 82; 103]
Тема 4. Політична еліта та політичне лідерство	1. Сутність, структура і функції політичної еліти. 2. Основні теорії еліт та системи відбору. 3. Лідерство як категорія політології. 4. Теорії і типологія політичного лідерства	2	[1; 14; 28; 39; 44; 53]

Закінчення табл. 4

1	2	3	4
Тема 5. Політична система суспільства	1. Сутність та складові елементи політичної системи. 2. Проблеми формування демократичної системи сучасної України. 3. Політичний режим: сутність і основні типи. 4. Характеристика тоталітаризму,	2	[2; 29; 52; 64; 81; 82; 85]

	авторитаризму та демократичних політичних режимів		
Тема 6. Держава як політичний інститут	1. Поняття і теорії походження держави. 2. Структура держави, форми державного устрою і правління. 3. Основні принципи правової і соціальної держави. 4. Структура державної влади в Україні	2	[21; 27; 35; 42; 52; 70; 75; 79; 82]
Тема 7. Політичні партії, громадсько-політичні об'єднання та рухи	1. Поняття, типологія, функції політичних партій у суспільстві. 2. Сутність та типи партійних систем. 3. Особливості розвитку багатопартійної системи в сучасній Україні. 4. Громадсько-політичні організації і рухи	2	[30; 44; 48; 58; 66; 76; 90]
Тема 8. Політична культура та політичні ідеології	1. Сутність і зміст політичної культури як складової політичної свідомості. 2. Структура політичної культури і її типи. 3. Політична соціалізація як процес засвоєння елементів політичної культури. 5. Світові політико-ідеологічні доктрини: поняття, типи, інституалізація	2	[5; 10; 33; 43; 60; 65; 91; 93]
Тема 9. Сутність та різновиди політичних процесів. Світовий політичний процес.	1. Поняття, сутність та динаміка розвитку політичного процесу: інтерпретації у західній та вітчизняній політичній науці. 2. Типологія, різновиди політичного процесу, критерії та форми його реалізації. 4. Розмежування понять "світовий політичний процес", "міжнародна політика", "міжнародні відносини", "міжнародна політична система". 5. Генеза та теоретичні основи геополітики. Місце і роль України в сучасних геополітичних процесах	2	[17; 23; 24; 46; 57; 63; 72; 79; 98]

5. Плани семінарських занять

На семінарських заняттях визначається загальне знання питань за відповідною темою семінарського заняття студентами, обговорюється матеріал підготовлених доповідей, есе. На семінарських заняттях

здійснюється поточний контроль студентів. Оцінки, отримані на семінарських заняттях є основою накопичувальної бально-рейтингової системи в ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Перелік тем семінарських занять наведено у табл. 5.

Таблиця 5

Перелік тем семінарських занять

Тема	Програмні запитання	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Тема 1. Політика та наука про політику	1. Сутність політики, її походження, структура, функції 2. Взаємозв'язок політики з різними сферами громадського життя. 3. Особливості політології як науки про політику, її зв'язок з іншими соціальними науками, її предмет, закономірності, категорії. 4. Основні школи сучасної політології	2	[4; 15; 67; 77 – 79; 85]
Тема 2. Основні етапи розвитку політичної думки	1. Політична думка Античності та політичні концепції епохи середньовіччя. 2. Політична думка Відродження та Нового часу. 3. Сучасні політологічні школи	2	[8; 32; 38; 51; 74; 83; 104]
Тема 3. Політична влада	1. Сутність влади, особливості політичної і державної влади. 2. Ресурси політичної влади. 3. Структура влади, її типологія; традиційні форми державної влади. Основні положення теорії поділу влади. 4. Політичне панування і політична легітимність. Перспективи розвитку політичної влади в Україні.	2	[50; 56; 67; 77; 78; 82; 103]

Продовження табл. 5

1	2	3	4
Тема 4. Політична еліта та політичне лідерство	1. Теорії еліт Г. Москі та В. Парето. 2. Формування політичної еліти сучасної України. 3. Феномен лідерства в світовій науковій традиції	2	[1; 14; 28; 39; 44; 53; 68]
Тема 5. Політична система суспільства	1. Сутність політичної системи. 2. Складові елементи політичної системи. 3. Функції і типологія політичних систем. 4. Сутність тоталітаризму та авторитаризму. 5. Характеристика демократичних політичних режимів	2	[2; 29; 52; 64; 81; 82; 85]
Тема 6. Держава як політичний інститут	1. Поняття і теорії походження держави. 2. Структура держави, форми державного устрою і правління. 3. Структура державної влади в Україні	2	[9; 21; 27; 35; 42; 52; 70; 75; 79; 82]
Тема 7. Політичні партії, громадсько-політичні об'єднання та рухи	1. Поняття, типологія, функції політичних партій у суспільстві. 2. Особливості розвитку багатопартійної системи в сучасній Україні. 3. Вибори та виборча система сучасної України: особливості функціонування. 4. Громадсько-політичні організації і рухи: сутність, ознаки, функції і види	2	[30; 44; 48; 58; 66; 76; 90]
Тема 8. Політична культура та політичні ідеології	1. Поняття, структура та функції політичної культури. 2. Політична культура нації, суспільної групи, особи. Типологія політичної культури. 3. Поняття і основні риси політичної соціалізації. 4. Політичні ідеології Лібералізм і неолібералізм і консерватизм. Ліві та лівоцентристські ідеологічні доктрини: історія і сучасність	2	[5; 10; 33; 43; 59; 60; 65; 91; 93]

Закінчення табл. 5

1	2	3	4
Тема 9. Сутність та різновиди політичних процесів. Світовий політичний процес.	1. Політичний процес: сутність, структура, головні стадії, інститути та учасники. 2. Аналіз різних форм протікання політичного процесу. Політична стабільність. 4. Особливості протікань політичного процесу в Україні. 5. Геополітичне становище та зовнішня політика України: цілі, напрями, пріоритети, проблеми	2	[17; 23; 24; 46; 57; 63; 72; 79; 98]

6. Самостійна робота студентів

Різновидами самостійної роботи є:

вивчення лекційного матеріалу;

самостійне опрацювання за відповідними темами окремих питань з навчальної дисципліни;

робота з рекомендованою основною і додатковою літературою;

підготовка доповідей, підготовка до обговорень за відповідними темами на семінарських заняттях;

підготовка творчих робіт (есе, виступу на конференції та ін.);

систематизація теоретичних та практичних знань перед колоквіумом та іспитом.

Контроль виконання самостійної роботи відбувається при обговореннях на семінарах, при написанні експрес-контрольних робіт, письмового екзаменаційного завдання.

Індивідуальний план самостійної роботи студента для денної форми навчання наведено у табл. 6.

Таблиця 6

Індивідуальний план самостійної роботи студента (денна форма навчання)

Види самостійної роботи	Термін	Можлива кількість балів
1	2	3
1. Обов'язкові види самостійної роботи		
1.1. Вивчення теоретичного лекційного матеріалу	2 – 17 тиждень	1 – 60 (за систематичність і активність роботи)

Закінчення табл. 6

1	2	3
1.2. Опрацювання за відповідними темами окремих питань з навчальної дисципліни	2 – 17 тиждень	1 – 60 (за рівень виконання)
1.3. Підготовка до семінарських занять	За розкладом занять	1 – 60 (за систематичність, активність і рівень виконання роботи)
1.4. Підготовка до експрес-контрольних робіт та колоквиуму	16 тиждень	1 – 12 (за рівень виконання)
1.5. Підготовка до іспиту	За розкладом занять	1 – 40 (за рівень виконання)
2. Вибіркові види самостійної роботи		
2.1. Знання та конспект першоджерел	2 – 15 тиждень	1 – 12
2.2. Участь у роботі наукового гуртка	2 – 15 тиждень	
2.3. Написання есе за відповідною тематикою на основі сучасних філософських творів, підготовка наукової статті	2 – 15 тиждень	1 – 12
2.4. Участь у конференціях, круглих столах, конкурсах, в університетському (або всеукраїнському) етапі предметних олімпіад	За терміном проведення	1 – 24

Перелік питань для поглибленого самостійного опрацювання наведено у табл. 7.

Таблиця 7

Перелік питань для поглибленого самостійного опрацювання

Тема	Питання для самостійного опрацювання	Література
1	2	3
Тема 1. Політика та наука про політику	1. В чому полягає сутність політики як суспільного явища? 2. Які форми пізнання політики передували політичній науці? Назвіть причини, що обумовили інтерес багатьох філософів до соціально-політичної проблематики. 3. Проаналізуйте співвідношення теоретичного та емпіричного знання в політичній науці	[1 –16; 33; 61; 76; 79; 92]

1	2	3
Тема 2. Основні етапи розвитку політичної думки	1. Політика і мораль в теоріях Конфуція та Н. Макіавеллі. 2. Порівняйте погляди Платона й Аристотеля про роль і місце держави та приватної власності у суспільному розвитку. 3. У чому суть ідеї створення держави на основі суспільного договору? 4. Як розумів Г. Гегель взаємовідносини держави і громадянського суспільства? 5. Яку роль у поширенні політичних знань відіграла Києво-Могилянська академія?	[1 –16; 33; 61; 76; 79; 92]
Тема 3. Політична влада	1. Назвіть основні компоненти політичної влади. У чому полягає сутність її суб'єкта й об'єкта. 2. Якими засобами і методами політична влада домагається збереження легітимності? Назвіть основні ознаки ослаблення легітимності влади. 3. Назвіть основні компоненти політичної влади. У чому полягає сутність її суб'єкта й об'єкта	[1 –16; 33; 61; 76; 79; 92]
Тема 4. Політична еліта та політичне лідерство	1. У якому суспільстві не були або не має політичної еліти? 2. У чому різниця поглядів на еліту Г. Москі та В. Парето? 3. Яка система відбору політичної еліти в сучасній Україні? 4. Що лежить в основі харизматичного, традиційного та раціонально-легального лідерства за М. Вебером? 5. Харизматичний лідер в Україні: міф чи реальність?	[1 –16; 33; 61; 76; 79; 92]
Тема 5. Політична система суспільства	1. Визначте поняття "політична система". У чому полягає її місце і роль у життєдіяльності суспільства? 2. У чому сутність "поліархії" Р. Даля? 3. У чому різниця моделей "політичної системи" Д. Істона та Г. Алмонда? 4. Визначте спільні риси і відмінності у функціонуванні тоталітарного та авторитарного політичних режимів. 5. Демократія: міф чи реальність?	[1 –16; 33; 61; 76; 79; 92]
Тема 6. Держава як політичний інститут	1. Основні ознаки соціальної та правової держави. Як вони пов'язані між собою? 2. Чи є майбутнє у монархії? Які чинники впливають на збереження цієї форми правління? 3. Як ви оцінюєте тривалі дискусії в українському суспільстві щодо федералізації країни?	[1 –16; 33; 61; 76; 79; 92]

1	2	3
Тема 7. Політичні партії, громадсько-політичні об'єднання та рухи	1. Яку роль та функції виконують політичні партії у житті громадянського суспільства? 2. Які типи політичних партій виділяють у політичній теорії та практиці? 3. У чому функції та види громадсько-політичних організацій	[1 –16; 33; 61; 76; 79; 92]
Тема 8. Політична культура та політичні ідеології	1. Розкрийте зміст і особливості політичної культури. 2. Проаналізуйте проблему політичної культури в історії політичної думки. 3. Охарактеризуйте зміст, основні форми та механізми політичної соціалізації. 4. Сформулюйте основні ідеї та цінності лібералізму, консерватизму та соціал-демократії. 5. У чому полягає сутність релігійних та націоналістичних політичних доктрин?	[1 –16; 33; 61; 76; 79; 92]
Тема 9. Сутність та різновиди політичних процесів. Світовий політичний процес.	1. Чому політичну діяльність вважають найважливішою складовою політичного процесу? 2. Охарактеризуйте найбільш радикальні форми перебігу політичного процесу. 3. Порівняйте погляди на сутність і природу конфлікту Т. Парсонса і Р. Дарендорфа. 4. Проаналізуйте сучасні технології врегулювання політичних конфліктів та управління можливими чи наявними конфліктними ситуаціями в Україні. 5. Охарактеризуйте різновиди, форми та рівні міжнародних відносин. 6. Охарактеризуйте основні концепції геополітики. 7. Українські геополітичні традиції	[1 –16; 33; 61; 76; 79; 92]

Теми доповідей

Тема 1. Політика та наука про політику

1. Політика як соціальне явище, її роль у житті суспільства.
2. Підходи к розкриттю сутності політики.
3. Суб'єкти і об'єкти політики.
4. Проблема типологізації політики.
5. Взаємозв'язок політики з іншими сферами сучасного життя (економіка, право, мораль та ін.).
6. М. Вебер про політику як покликання та професію.

7. Взаємозв'язок політики і економіки.
8. Політика і мораль.
9. Політологія в системі соціально-гуманітарних наук.
10. Предмет політології: характерні риси і структурні елементи.
11. Методологія політичної науки.
12. Політична наука в сучасній Україні: основні завдання, шляхи розвитку та перспективи.
13. Системний підхід та комп'ютерне моделювання у політичному прогнозуванні.
14. Біхевіоризм і політична наука.
15. Політична наука в США та Європі: традиції й основні напрями дослідження.

Тема 2. Основні етапи розвитку політичної думки

1. Проблема управління державними справами у громадсько-політичних поглядах Конфуція.
2. Античні проекти політичного устрою суспільства.
3. Вчення Аристотеля про державу.
4. Платон і його епоха: ідеальна держава.
5. Політична думка та світоглядні ідеї Стародавнього Риму.
6. Політичні ідеї раннього християнства.
7. Політичне вчення Фоми Аквінського.
8. Політика і мораль в теоріях Конфуція та Н. Макіавеллі.
9. Концепції "суспільного договору" та "природного права" в історії політичної думки.
10. Макіавеллізм як політичне явище.
11. Теорія Ш. Монтеск'є про поділ влади.
12. Порівняльний аналіз вчень про державу Т. Гоббса та Дж. Локка.
13. Політичні концепції французького Просвітництва.
14. Теорія правової держави І. Канта.
15. Політична думка європейського лібералізму ХІХ ст. (Б. Констан, Дж. С. Мілль, А. де Токвіль).
16. Марксизм та традиції європейської політичної думки.
17. Плебісцитна теорія демократії М. Вебера.
18. Політична думка Київської Русі.
19. Державотворчі концепції українських гетьманів.

20. Конституція П. Орлика як втілення української державницької ідеї.
21. Духовно-моральний підхід до політики Г. Сковороди.
22. Політичні погляди М. Драгоманова.
23. Політична доктрина М. Грушевського.
24. Розвиток політичних ідей в українському партійно-політичному житті поч. ХХ ст.
25. Традиції російської політичної думки.

Тема 3. Політична влада

1. Проблеми легітимності влади.
2. Державна влада в Україні: конституційні межі і порядок здійснення.
3. Теорія політичного панування М. Вебера.
4. Концепція поділу влади в сучасній політології.
5. Теорія панування П. Бурд'є.

Тема 4. Політична еліта та політичне лідерство

1. Теоретичні уявлення елітарності суспільства.
2. Політичний клас В. Парето та політична еліта Г. Москі.
3. Система відбору політичних еліт: оптимальна модель для України.
4. Природа і соціальна сутність політичного лідерства.
5. Генезис поглядів на політичне лідерство.
6. Політичний стиль як детермінанта ефективного лідерства.
7. Політичні портрети сучасних українських лідерів.

Тема 5. Політична система суспільства

1. Системний підхід у політичній науці.
2. Моделі політичних систем.
3. Порівняльний аналіз концептуальних моделей політичних систем Д. Істона та Г. Алмонда.
4. Теорія поліархії Р. Даля.
5. Порівняльний аналіз демократичного і тоталітарного політичних режимів.
6. Умови політичної стабільності та методи її забезпечення.
7. Сучасні концепції демократії.
8. Аналіз політичних ризиків в Україні.
9. Політичний режим України: етапи трансформації.

Тема 6. Держава як політичний інститут

1. Генеза і функції держави.
2. Держава як Левіафан: міфологема Гоббса.
3. Еволюція уявлень про походження держави.
4. Етатизм як принцип політичного управління.
5. Правова держава: сутність та функції.
6. Українська державність: сучасні проблеми та перспективи.
7. Державний суверенітет в епоху глобалізації.
8. Громадянське суспільство і держава: співвідношення та взаємодія.

Тема 7. Політичні партії, громадсько-політичні об'єднання та рухи

1. Партії як соціальний та правовий інститут.
2. Походження і формування партій (історичний аспект).
3. Багатопартійність як умова становлення демократичного процесу.
4. Типологія політичних партій.
5. Визначення поняття "партійна система".
6. Опозиція та її роль у політичному житті.
7. Порівняльний аналіз партійних систем у країнах СНД.
8. Вибори як демократичний спосіб формування органів влади.
9. Порівняльний аналіз основних виборчих систем.
10. Виборча система України.

Тема 8. Політична культура та політичні ідеології

1. Специфіка патріархальної, підданської та активістської політичної культури.
2. Порівняльний аналіз політичних культур країн Заходу та Сходу.
3. Полікультурність українського суспільства як фактор політики.
4. Зміст поняття "політична субкультура". Специфіка молодіжної субкультури.
5. Система цінностей ліберальної моделі суспільства.
6. Неолібералізм. Його організаційно політичні форми.
7. Сучасний український лібералізм.
8. Консерватизм та неоконсерватизм у різноманітних політичних культурах. Український консерватизм: традиції і новації.
9. Специфіка соціалістичної ідеології. Стан соціал-демократичного руху в Україні.

10. Доля комуністичної ідеології.
11. Фашизм і неофашизм як політичні ідеології.
12. Сутність і спрямованість релігійних політичних ідеологій.
13. Націоналізм у XXI ст.

Тема 9. Сутність та різновиди політичних процесів. Світовий політичний процес

1. Особливості політичного процесу у транзитних суспільствах.
2. Порівняльна характеристика династичної, корпоративної і демократичної спадкоємності влади.
3. Основні етапи еволюції теорії соціально-політичних конфліктів.
4. Конфлікти і консенсус у транзитних суспільствах.
5. Типологія політичних конфліктів.
6. Особливості міжнародних політичних відносин після руйнації біполярної міжнародної системи.
7. Геополітика: предмет, структура, функції.

Теми есе

Однією з форм самостійної роботи студента є підготовка есе (короткої творчої роботи обсягом 3 – 4 сторінки формату А4). У процесі роботи над есе розвиваються навички творчого мислення, вміння чітко формулювати й аналізувати думки, аргументувати висновки. Написання есе передбачає поглиблену роботу з додатковою літературою.

Есе повинно містити вступ, постановку проблеми та її вирішення, висновки. Тема есе розкривається шляхом порівняння, обґрунтування різних визначень, уявлень, напрямів та ін. Література, яку було використано для написання есе, наводиться наприкінці окремим списком відповідно до бібліографічних вимог.

1. Чи було президентство Ющенко В. А. легітимним?
2. Яким типом легітимності (за М. Вебером) характеризувалася влада Миколи II?
3. Яким типом легітимності (за М. Вебером) характеризувалася влада Леніна В. І.?

4. Яким типом легітимності (за М. Вебером) характеризується влада Януковича В. Ф.?

5. У чому полягають головні відмінності федеративного устрою Росії та США?

6. У чому полягають головні відмінності федеративного устрою Росії і ФРН?

7. Чи можлива в Росії реставрація монархії?

8. Які функції має президент у парламентській республіці?

9. Які функції має президент у президентській республіці?

10. Які функції має президент у змішаній республіці?

11. Який політичний режим склався в сучасній Україні?

12. До якого типу належить партійна система України?

13. Які ідеології панують у сучасному політичному житті України, і які партії їх захищають?

14. Чи справляють конституційні монархи країн Європи вплив на політичне життя своїх країн? (якщо ні, то чому? якщо так, то яке?)

15. У чому полягають переваги мажоритарної виборчої системи?

16. У чому полягають недоліки мажоритарної виборчої системи?

17. У чому полягають переваги пропорційної виборчої системи?

18. У чому полягають недоліки пропорційної виборчої системи?

19. Чому партійну систему Японії довгий час називали "півтора-партійною"?

20. Чому партійну систему Німеччини довгий час називали "двох-з-половиною-партійною"?

21. Яка політична ідеологія лежить в основі діяльності партії "Батьківщина"?

22. Хто такі неофашисти і чи є вони в Україні?

23. Хто такі "антиглобалісти" і чи є вони в Україні?

24. Гроші як сакральний символ політики.

25. Політика як солідарність.

26. Політика як спектакль.

27. Політика як дискурс.

28. Політика як класова боротьба.

29. Скромна чарівність буржуазії.

30. Політика як шоу Савіка Шустера.

31. Соборність як політичний міф.

32. Велич соборної України.

33. Симулякр національної злагоди та його політична значущість.
34. Рівність як міф.
35. Рівність як трансценденція демократії.
36. Соціальна стратифікація як початок політики.
37. Лібералізм як скука.
38. Телурократія як геополітична метафора.
39. Таласократія як геополітична метафора.
40. Чи все на краще у цьому найкращому із світів? (омаж В. Ляйбницю).
41. Концепт політичної коректності.
42. Україна як політичний проект.
43. Концепт "руського міра" як геополітична стратегія.
44. Мова як форма влади.
45. Метафора "Москва – третій Рим" та її геополітична інтерпретація.
46. Метафора "зіткнення цивілізацій" у сучасній світовій політиці.
47. Habitus як політична доля.
48. Сіонізм як ідеологія.
49. Антисемітизм та сучасна політика.
50. Метафори лібералізму.
51. Метафори консерватизму.
52. Принади та вади тоталітаризму.
53. Нескромна чарівність фашизму.
54. Метафори фашизму.
55. Хто є суб'єктом політики?
56. Лібідо як початок політики.
57. Інтерпретація концепта "символічного насильства" П. Бурд'є.
58. Ідеологія як філософська вульгаризація.
59. Демократичний розвиток України чи авторитарний реверс.

7. Контрольні запитання для самодіагностики

Перелік питань з навчальної дисципліни "Політологія" для денної форми навчання

1. Причини виникнення політики.
2. Основні концепції політики.
3. Визначте структуру політики. Охарактеризуйте її основні елементи та порівняйте за змістом.

4. Які функції політика виконує в суспільстві?
5. Розкрийте взаємозв'язок політики з іншими сферами суспільного життя.
6. Розкрийте актуальність політології як науки і навчальної дисципліни про політику.
7. Сформулюйте розширене визначення предмету політології.
8. Визначте місце політології в системі соціально-гуманітарних наук та її взаємозв'язок з дисциплінами, які ви вивчаєте.
9. Назвіть основні структурні елементи політичної науки.
10. Які форми пізнання політики передували політичній науці? Назвіть причини, що обумовили інтерес багатьох філософів до соціально-політичної проблематики.
11. Визначте коло найбільш важливих питань, які вивчає політологія.
12. Розкрийте зміст основних функцій політології.
13. Якими були уявлення Конфуція про зв'язок моралі і політики?
14. У чому полягає сутність політичних ідей Платона?
15. Охарактеризуйте політичне вчення Аристотеля.
16. Порівняйте погляди Платона й Аристотеля про роль і місце держави та приватної власності у суспільному розвитку.
17. Визначте сутність політичної думки Стародавнього Риму.
18. Охарактеризуйте політичні ідеї епохи середньовіччя.
19. Проаналізуйте та порівняйте сутність політичних поглядів мислителів Стародавнього Сходу, античності і середньовіччя.
20. Охарактеризуйте внесок Н. Макіавеллі в розвиток сучасної політології.
21. В чому полягає сутність теорії держави Т. Гоббса?
22. Проаналізуйте ідеї розвитку громадянського суспільства в політичних концепціях мислителів Нового часу.
23. Співставте погляди на людину та її політичну діяльність Н. Макіавеллі й І. Канта.
24. У чому суть ідеї створення держави на основі суспільного договору?
25. Визначте сутність теорії правової держави І. Канта.
26. Охарактеризуйте французьке Просвітництво XVIII ст.
27. Порівняйте погляди Дж. Локка, Ш. Монтеск'є та Ж.-Ж. Руссо на природу розподілу влади.
28. Як розумів Г. Гегель взаємовідносини держави і громадянського суспільства?
29. Охарактеризуйте основні школи та теорії сучасної зарубіжної політології.

30. Визначте місце політичної думки України у скарбниці світових політичних вчень.
31. Яку роль у поширенні політичних знань відіграла Києво-Могилянська академія?
32. Розкрийте сутність ідейно-політичних поглядів М. Драгоманова і М. Грушевського.
33. Дайте розгорнуте визначення поняття "влада". Охарактеризуйте підходи до розглядання її сутності.
34. Визначте структуру політичної влади. У чому полягає сутність її суб'єкта і об'єкта?
35. Охарактеризуйте основні види і роль ресурсів політичної влади.
36. Розкрийте зміст поняття "легітимність політичної влади".
37. Назвіть сучасні тенденції у розвитку політичної влади.
38. У чому полягає суть концепції поділу влади?
39. Визначте поняття "політична система". У чому полягає її місце і роль у життєдіяльності суспільства?
40. Які трансформаційні процеси відбуваються в політичній системі України?
41. Охарактеризуйте основні елементи структури політичної системи.
42. Дайте розгорнуте визначення поняття "політичний режим" як категорії політології.
43. Визначте спільні риси і відмінності у функціонуванні тоталітарного та авторитарного політичних режимів.
44. Охарактеризуйте демократію в контексті еволюції суспільства.
45. Охарактеризуйте основні концепції політичних систем.
46. Чи можливе повернення в Україні політичних режимів авторитарного толку? Якщо неможливе, то вкажіть чинники, які унеможливають такі процеси.
47. Дайте визначення поняття "держава". Назвіть основні ознаки держави.
48. Визначте особливості держави як політичного інституту.
49. Охарактеризуйте основні теорії походження держави.
50. Назвіть основні ознаки правової та соціальної держави. Як вони пов'язані між собою?
51. Охарактеризуйте форми державного правління. Які ви знаєте його різновиди?
52. Що таке "форма державного устрою"? Для яких країн федеративна форма державного устрою є органічною, а для яких – ні?

53. Дайте визначення поняття "політична партія". Назвіть її основні ознаки.
54. Поясніть, чим відрізняється політична партія від інших політичних організацій?
55. Охарактеризуйте основні види виборчих систем.
56. Дайте визначення поняття "вибори" та "виборча система".
57. Розкрийте зміст політичної культури.
58. Поясніть, у чому полягають особливості політичної культури?
59. Охарактеризуйте структуру та функції політичної культури.
60. Назвіть основні рівні політичної культури.
61. Проаналізуйте проблему політичної культури в історії політичної думки.
62. Визначте основні напрямки і засоби формування політичної культури у сучасній Україні.
63. Охарактеризуйте зміст, основні форми та механізми політичної соціалізації.
64. Дайте визначення поняття "політична субкультура". Якою мірою політична субкультурність властива українському суспільству?
65. Розкрийте зміст поняття "ідейно-політична течія".
66. У чому полягає сутність інституалізації політичної ідеології?
67. Назвіть основні критерії типології ідейно-політичних течій та суспільно-політичних рухів.
68. Сформулюйте основні принципи лібералізму. Хто дав їм теоретичне обґрунтування?
69. Які громадські організації та політичні партії ліберального характеру діють в Україні?
70. Сформулюйте основні ідеї та цінності консерватизму.
71. Розкрийте суть неоконсерватизму. В яких країнах неоконсерватори знаходяться при владі?
72. У чому виявляється зближення неоконсерватизму з неолібералізмом?
73. Розкрийте зміст основних цінностей соціал-демократії.
74. Які чинники визначають геополітичну орієнтацію сучасної України?
75. Проаналізуйте існуючі точки зору на шляхи забезпечення національної безпеки України.
76. У чому полягають особливості Ялтинської системи колективної безпеки?

8. Методики активізації процесу навчання

Відповідно до реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі передбачається використання активних та інтерактивних форм проведення занять (розбір конкретних ситуацій та ін.) у комбінації з позааудиторною роботою (участь у конференціях та круглих столах) з метою формування і розвитку особистісних якостей у студентів.

При викладанні навчальної дисципліни для активізації навчального процесу передбачено застосування таких методик: проблемні лекції, міні-лекції, робота в малих групах, презентації, банки візуального супроводження, семінари-дискусії, кейс-метод, мозкові атаки (розподіл цих методик активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни представлено в табл. 7). Використання зазначених навчальних технологій впливає на посилення здатності студентів до самостійності (формування власної точки зору з окремого питання чи проблеми) та групової роботи (здатність до соціальної інтеграції та до компромісу в прийнятті колективних рішень і при вирішенні конфліктів).

Таблиця 8

Використання методик активізації процесу навчання

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Тема 1. Політика та наука про політику	Міні-лекція з питання "Походження та сутність політики". Семінар-дискусія з питання "Різноманітність політологічних питань, уявлень і напрямів"
Тема 2. Основні етапи розвитку політичної думки	Семінар-дискусія з питання "Платон – ідеолог тоталітаризму". Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 3. Політична влада	Міні-лекція. Мозкова атака. Банки візуального супроводження
Тема 4. Політична еліта та політичне лідерство	Проблемна лекція. Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 5. Політична система суспільства	Міні-лекція. Мозкова атака. Банки візуального супроводження. Демонстрація науково-популярного фільму "Демократія по-українськи"

1	2
Тема 6. Держава як політичний інститут	Проблемна лекція. Кейс-метод
Тема 7. Політичні партії, громадсько-політичні об'єднання та рухи	Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 8. Політична культура та політичні ідеології	Міні-лекція. Мозкова атака. Демонстрація науково-популярного фільму "джерела українського націоналізму"
Тема 9. Сутність та різновиди політичних процесів. Світовий політичний процес	Проблемна лекція. Кейс-метод. Мозкова атака

Проблемна лекція – спрямована на розвиток логічного мислення студентів. Коло питань відповідної лекції обмежується двома-трьома ключовими моментами, увага студентів концентрується на матеріалі, який не знайшов відображення у підручниках, виділяються головні висновки з питань, що розглядаються. При викладанні лекційного матеріалу студентам пропонуються питання для самостійного розмірковування. Відповіді на запитання дає лектор, але система питань спонукає студентів сконцентруватися і шукати їх вирішення. При викладанні лекційного матеріалу слід уникати прямої відповіді на поставлені запитання, а висвітлювати лекційний матеріал таким чином, щоб отриману інформацію студенти могли використовувати при розв'язанні проблеми.

Міні-лекція – передбачає виклад навчального матеріалу за короткий проміжок часу і характеризується значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження. На початку проведення міні-лекції увага студентів акцентується на необхідності представити викладений лекційний матеріал у структурно-логічному вигляді. На розгляд виносяться питання, які відображено у плані лекції, але викладаються вони стисло. Міні-лекція сприяє підвищенню активності та уваги студентів у сприйнятті матеріалу, зосереджує

студентів на використанні системного підходу при відтворенні отриманої на лекції інформації.

Проведення проблемних лекцій та міні-лекцій доцільно поєднувати з **роботою в малих групах**. Робота в малих групах дозволяє структурувати семінарські заняття за формою та змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі семінару, забезпечує формування досвіду соціального спілкування. Результати роботи цих груп потрібно **презентувати** і обговорювати. При презентаціях учасники груп представляють перед аудиторією результати своєї роботи.

Банки візуального супроводження активізують навчально-пізнавальну діяльність, творче сприйняття змісту навчальної дисципліни завдяки наочності.

Семінар-дискусія – передбачає обмін думками і поглядами учасників стосовно теми, а також розвиває мислення, допомагає формувати погляди і переконання, виробляє вміння формулювати думки і висловлювати їх, вчить оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Мозкова атака – метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити велику кількість ідей за обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію.

Кейс-метод (метод аналізу конкретних ситуацій у процесі вивчення навчального матеріалу) дозволяє наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності.

9. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Рівень сформованості у студентів особистісних якостей та загальнокультурних (універсальних) компетентностей (загальнонаукових і соціально-особистісних) визначається **системою оцінки знань** з навчальної дисципліни. Формами контролю і оцінювання щодо встановлення рівня опанування студентом відповідних компетентностей є:

вирішення теоретичних і практичних або тестових модульних завдань;
письмове виконання комплексного екзаменаційного завдання.

Оцінка якості засвоєння студентами системи знань з навчальної дисципліни згідно зі **100 – бальною** накопичувальною системою включає:

поточний контроль успішності (**60 балів**): засвоєння теоретичного лекційного матеріалу, робота на семінарських заняттях, підготовка доповідей, есе та ін.;

підсумковий контроль успішності – **іспит (40 балів)**.

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (для екзамену: максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит – 35 балів; для заліку: максимальна сума – 100 балів, мінімальна – 60). Поточний контроль оцінюється стосовно порядку оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 9 і 10).

Таблиця 9

**Розподіл балів за формами та методами навчання
(залік)**

Теми змістовного модуля		лекції	семінарські заняття	ДЗ	есе	доповідь	робота в малих групах	участь у дискусії	поточні КР	КОЛОКВІУМ	Σ
ЗМІ	Тема 1. Сутність і роль політики та політології як науки у житті суспільства	0,5		3		1		4		15	8,5
	Тема 2. Історія політичної думки	0,5	2,5	2,5		1					6,5
	Тема 3. Політична діяльність і влада	0,5	2,5	1	5	1	2,5				12,5
	Тема 4. Особа і політика. Політичне лідерство. Політичні еліти	0,5	2	2			3				7,5
	Тема 5. Політична система суспільства	0,5	2	1	5				5		13,5
	Тема 6. Держава як політичний інститут	0,5	1,5	1	5	1	2,5				11,5
	Тема 7. Політичні партії та партійні системи. Вибори та виборчі системи.	0,5	1,5	1	5		3				11

Тема 8. Політична культура. Сучасні ідейно-політичні течії	0,5		1	5			5			11,5
Тема 9. Сутність та різновиди політичних процесів. Світовий політичний процес	0,5		2							17,5
Σ	4,5	12	14,5	25	4	11	9	5	15	100

Таблиця 10

**Розподіл балів за формами та методами навчання
(Екзамен)**

Теми змістовного модулю		лекції	експрес-опитування	есе	доповідь	участь у дискусії	ДЗ	поточні КР	колоквіум	Σ
ЗМІ	Тема 1. Політика та наука про політику	0,5	3				1		12	4,5
	Тема 2. Основні етапи розвитку політичної думки	0,5				2	2			4,5
	Тема 3. Політична влада	0,5	2	4			2			8,5
	Тема 4. Політичні еліта і політичне лідерство	0,5			3		2	5		10,5
	Тема 5. Політична система суспільства	0,5	2			1	1			4,5
	Тема 6. Держава як політичний інститут	0,5			2			4		6,5
	Тема 7. Політичні партії, громадсько–політичні об'єднання та рухи	0,5				3	1			4,5
	Тема 8. Політична культура та політичні ідеології	0,5				2	2			4,5
	Тема 9. Політичні процеси. Міжнародна політика									12
Σ	4	7	4	5	8	11	9	12	60	

Критерії оцінювання різноманітних форм перевірки знання (табл. 11 – 15).

Семінари-дискусії передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формувати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Таблиця 11

Критерії оцінювання семінарів-дискусій

Відсотки	Критерії оцінювання
95 %	Учасники дискусії аргументовано доводять свою позицію. Наявність достатньої інформації з питань дискусії. Використання наукових статей та літератури. Дискусія характеризується високим ступенем клішованості. Заперечення висловлюються коректно, не спотворюючи змісту сказаного. Наявність логічних висновків та грамотна мова. Високий рівень інтерактивності
70 %	Аргументованість на високому рівні, але незначні проблеми стосовно доказів і прикладів, які її підтверджують. Використання наукових статей та літератури. Незначні проблеми стосовно логічності висновків. Високий рівень інтерактивності
50 %	Слабка аргументованість та недостатність контраргументів. Слабка база використання наукових джерел. Низький ступенем клішованості. Проблема з логікою висновків. Мова дискусії на низькому рівні. Рівень інтерактивності недостатній
30 %	Слабкий рівень аргументів та контраргументів, доказів та прикладів. Слабка база наукових джерел. Відсутність логіки у висновках. Низький рівень інтерактивності. Низька взаємодія учасників дискусії в процесі обговорення
5 – 15 %	Відсутність аргументів та контраргументів, доказів та прикладів. Використання ненаукової інформації (наприклад Вікіпедії). Відсутність висновків. Відсутність рівня інтерактивності

Експрес-опитування – це контроль навчального процесу. Завдяки цьому викладач певною мірою може підвищити активність студентів на семінарських заняттях. Експрес-опитування проводиться у формі бесіди викладача з групою. За його допомогою викладач може перевірити виконання студентами домашнього завдання, з'ясувати готовність групи до вивчення нового матеріалу, визначити сформованість основних понять, засвоєння нового навчального матеріалу, який був тільки що розібраний на занятті.

Таблиця 12

Критерії оцінювання експрес-опитування

Відсотки	Критерії оцінювання
80 – 95 %	Повна, правильна відповідь на всі питання. Чітка відповідь означає, що вся викладена студентом інформація безпосередньо стосується цього питання, завдання. Обґрунтованість висновків (власної думки). Кожен висновок і власна думка студента мають бути обґрунтовані інформацією з наукових джерел та логікою мислення. Висока швидкість відповіді студентів
50 – 60 %	Повна, правильна відповідь на всі питання. Але є недоліки стосовно чіткості відповіді та обґрунтованості. Високий рівень використання наукових джерел. Швидкість відповіді на доволі високому рівні
30 %	Відповіді неповні, є помилки, не всі відповіді правильні. Відсутність чіткості відповіді. Висновки обґрунтовані не повністю, незначна база наукових джерел при підготовці. Низка швидкість відповіді на запитання викладача.
5 – 15 %	Відсутність правильних відповідей, висновків. Відповідь не має чіткості та логічності

Есе є твором-роздумом невеликого обсягу з вільною композицією, що виражає індивідуальні враження, міркування по конкретному питанню. Есе припускає вираження автором своєї точки зору, суб'єктивної оцінки предмета міркування, дає можливість творчого, оригінального осмислення матеріалу. Мета есе полягає у розвитку навичок самостійного творчого мислення та письмового викладу

власних думок. Написання таких робіт дозволяє авторові навчитися чітко та грамотно формулювати думки, впорядковувати інформацію, використовувати основні категорії аналізу, виділяти причинно-наслідкові зв'язки, аргументувати висновки.

Есе повинно містити виклад сутності поставленої проблеми, самостійний аналіз з використанням концепцій і аналітичного інструментарію, розглянутого в межах дисципліни, висновки, що узагальнюють авторську позицію.

Таблиця 13

Критерії оцінювання есе

Відсотки	Критерії оцінювання
80 – 95 %	Робота виявляє самостійність, творчість та оригінальність мислення, глибоке розуміння проблеми, що розглядається. Висунуті тези аргументовані. Застосовані порівняння й узагальнення для аналізу взаємозв'язку понять і явищ. Наведено альтернативні погляди на проблему, надана власна оцінка та висновки. Робота відповідає основним вимогам щодо стилю, оформлення, використанню цитат
50 – 60 %	Робота виявляє знання теоретичного матеріалу, розуміння проблеми, що розглядається. Висунуті тези достатньо аргументовані. Надана власна оцінка та обґрунтовані висновки. Робота відповідає основним вимогам щодо стилю, оформлення, використанню цитат
30 %	Присутнє часткове висвітлення теми. Висновки недостатньо аргументовані. Роботі бракує проблемності та оригінальності; виявлені певні труднощі при оперуванні теоретичним матеріалом
5 – 15%	Виявлено недостатнє розуміння проблеми, тема есе не розкрита. Робота несамотійна. Логічна структура, стиль, оформлення викликають серйозні зауваження

Таблиця 14

Критерії оцінювання доповіді

Відсотки	Критерії оцінювання
80 – 95 %	Доповідь аргументована, має логічну структуру, виявляє самостійність та глибину мислення. Теоретичний матеріал засвоєний та викладений вільно. Тему повністю розкрито. Продемонстровано вільне оперування основними поняттями

	та категоріями
50 – 60 %	Доповідь достатньо аргументована, логічна, розкриває тему. Матеріал в основному викладений вільно. Допущені незначні помилки при визначенні категорій, смислових зв'язків тощо. Висновкам бракує оригінальності, обґрунтованості та глибини
30 %	Присутнє лише часткове висвітлення змісту питання; виявлені труднощі при оперуванні теоретичним матеріалом. Доповіді бракує аргументованості, чіткої логічної структури.
5 – 15%	Матеріал не засвоєний. Викладені знання мають фрагментарний характер. Допущені суттєві помилки, які впливають на зміст. Питання не розкрито

Презентація – це форма подання інформації як за допомогою різноманітних технічних засобів, так і без них. В цілому завдання презентації - зробити так, щоб її об'єкт зацікавив аудиторію. Для цього складається сценарій презентації, відповідно до якого підбираються: комп'ютерна графіка, відеоряд, роздатковий матеріал, колірне і звукове оформлення та інші засоби

Таблиця 15

Критерії оцінювання презентації

Кількість балів	Критерії оцінювання
80 – 95 %	Презентація містить текст, ілюстрації, аудіо- та відеофрагменти для кращого сприйняття інформації. Матеріали подано цілком логічно, аргументовано. Тему повністю розкрито. Продемонстровано володіння теоретичним матеріалом та понятійним апаратом з теми
50 – 60 %	Презентація достатньо висвітлює тему за допомогою текстів, ілюстрацій тощо, сприяє кращому сприйняттю інформації. Допущені незначні помилки при визначенні категорій та поясненні теоретичного матеріалу. Структурна побудова презентації має певні недоліки
30 %	Презентація матеріалу не акцентує головні змістовні моменти, бракує чіткої логічної структури. Присутнє лише часткове висвітлення теми. Виявлені труднощі при оперуванні теоретичним матеріалом
5 – 15 %	Матеріал позбавлений логічної структури, має фрагментарний характер. Тему не розкрито. Допущені суттєві помилки, які впливають на зміст. Виявлено значні труднощі при оперуванні теоретичним матеріалом

Проведення **підсумкового контролю** успішності з навчальної дисципліни здійснюється у формі іспиту. Умовою допуску до іспиту є мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит – 35 балів. На

іспит виносяться ключові питання, завдання, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх при вирішенні практичних завдань. Результат іспиту оцінюється у балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна, що зараховується – 25 балів).

Критерії оцінювання екзаменаційних робіт з навчальної дисципліни

Відповідно до вимог компетентнісного підходу запропоновані білети мають три рівня складності:

стереотипний, який включає в себе два перших питання;

ситуативний, який включає третє питання;

евристичний, який включає четверте питання.

Відповіді на два перших питання стереотипного рівня дають можливість виявити, як були засвоєні основні підходи до вивчення суті, змісту та характеру політичного життя, особливості політичної думки різних епох, головні політичні ідеї та концепції, опановано логіку становлення та розвитку держави, політичної та партійної системи, політичної культури, політичної ідеології і т. ін.

Відповідь на третє питання ситуативного рівня демонструють уміння, навички користування категоріальними апаратом політології; вільно орієнтуватися у розмаїтті політичних процесів та політичної взаємодії.

Відповідь на евристичній рівень фіксує сформованість у студента навиків самостійно, творчо аналізувати сутність та спрямованість політичних процесів, встановлювати причинно-наслідкові та міжпредметні зв'язки, роботи аргументовані висновки щодо перспектив розвитку політичної ситуації у контекстуальному полі економіки, культури, права

Стереотипні питання оцінюються у 5 балів (1 бал – кожна правильна відповідь);

Ситуативне питання оцінюється у 6 балів 1 бал – кожна правильна відповідь);;

Евристичне питання оцінюється у 12 балів (з коефіцієнтом 2)

Зразок екзаменаційного завдання

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Навчальна дисципліна "Політологія"

Екзаменаційний білет № 12

У західній політології теорія світової політики ґрунтується на понятті "національні інтереси". "ґрунтом для усіх видів національного інтересу, – пише Ч. Осгуд, – є виживання". Спробуйте сформулювати національні інтереси сучасної України.

При перевірці питання евристичного рівня використовується система балів, наведена у табл. 16, 17:

Таблиця 16

Система оцінювання

Ступінь виконання	Бал
1	2
Бездоганність, логічність, аргументованість. Суттєві помилки відсутні	10 – 12
Вірність, повнота, послідовність. Припускаються незначні випадкові погрішності	9

Закінчення табл. 16

1	2
Відповіді в цілому вірні, але бракує аргументованих висновків (допущені певні помилки при визначенні категорій та рішенні завдань)	7 – 8
Часткове висвітлення змісту питань; значні труднощі у викладанні матеріалу; допущені суттєві помилки які впливають на зміст відповідей та результат рішення задач	5 – 6
Завдання не розкрито. Викладені знання мають фрагментарний характер	3 – 4
Взагалі завдання не виконано. Потрібне повторне вивчення дисципліни	1 – 2

Таблиця 17

Перерахунок підсумкової суми балів у традиційну і міжнародну оцінку

Оцінка	Підсумкова сума балів зараховує успішно складений екзамен	Оцінка (ECTS)
5 (відмінно)	90 – 100	A (відмінно)
4 (добре)	85 – 89	B (дуже добре)
	75 – 84	C (добре)
	70 - 74	D (задовільно)
65 – 69		
3 (задовільно)	60 – 64	E (посередньо)
	Нижче 60 балів	F (незадовільно)
2 (незадовільно), (не зараховано)		

10. Рекомендована література

1. Адорно Т. Исследования авторитарной личности / Т. Адорно. – М. : Академия исследований культуры, 2001. – 412 с.
2. Алексеева Т. А. Современные политические теории / Т. А. Алексеева. – М. : РОССПЭН, МГИМО, 2000. – 344 с.
3. Алексіс де Токвіль Про демократію в Америці / Алексіс де Токвіль ; пер. с фр. – К. : Всесвіт, 1999. – 587 с.
4. Алмонд Г. Политическая наука: история дисциплины / Г. Алмонд // Полис. – 1997. – № 6.
5. Алмонд Г. Гражданская культура и стабильность демократии / Г. Алмонд, С. Верба // Полис. – 1992. – № 4. – С. 122–134
6. Альтерматт У. Этнонационализм в Европе / У. Альтерматт ; пер с нем. – М. : РГГУ, 2000. – 336 с.
7. Арндт Х. Истоки тоталитаризма / Х. Арндт. – М. : Текст, 1996 – 289 с.
8. Аристотель Политика. Афинская полития / Аристотель. – М. : Мысль, 1997. – 460 с.
9. Арон Р. Демократия и тоталитаризм / Р. Арон. – М. : Текст, 1993. – 494 с.
10. Бакунин М. А. Анархия и порядок. Сочинения / М. А. Бакунин. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2000. – 704 с.
11. Бердяев Н. А. Истоки и смысл русского коммунизма / Н. А. Бердяев. – М. : Наука, 1990. – 232 с.
12. Бердяев Н. А. Философия свободы / Н. А. Бердяев. – М. : ОЛМА-Пресс, 2000. – 351 с.
13. Берлин И. Философия свободы. Европа / И. Берлин. – М. : Новое литературное обозрение, 2001. – 448 с.
14. Биленко С. С. Сущность и содержание деятельности политического лидера / С. С. Биленко // Держава і право: Зб. наук. праць // Юридичні і політичні науки. – Вип. 17. – К., 2002. – С. 507–513.
15. Бурдьё П. Социология политики / П. Бурдьё ; Пер. с фр. ; сост., ред. Н. А. Шматко. – М. : Socio-logos, 1993. – 336 с.
16. Бурдьё П. Практический смысл / П. Бурдьё ; пер. с фр. ; отв. ред. пер. и послесл. Н. А. Шматко. – СПб. : Алетейя, 2001. – 562 с.

17. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / И. Валлерстайн ; пер. с англ. – СПб. : Университетская книга, 2001. – 416 с.
18. Вебер М. Политика как призвание и профессия / М. Вебер // Избранные произведения. – М. : Прогресс, 1990. – 804 с.
19. Ведута Е. Н. Стратегия и экономическая политика государства : учебное пособие для вузов / Е. Н. Ведута. – М. : Академический проект, 2003. – 456 с.
20. Гаджиев К. С. Введение в политическую науку : учебник для высших учебных заведений / К. С. Гаджиев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Логос, 1997. – 544 с.
21. Гаджиев К. С. Политология : учебник для вузов / К. С. Гаджиев. – М. : Логос, 2002. – 486 с.
22. Гелнер Эрнест Нації та націоналізм / Эрнест Гелнер ; пер з англ. – К. : Таксон, 2003. – 300 с.
23. Гогвуд Б. Аналіз політики для реального світу / Б. Гогвуд. – К. : Вид. Соломії Павличко "Основи", 2004. – 396 с.
24. Глобальное сообщество: новая система координат. Подходы к проблеме / отв. ред. А. И. Неклесса. – СПб. : Алетейя, 2000. – 320 с.
25. Головин Н. А. Теоретико-методологические основы исследования политической социализации / Н. А. Головин. – СПб. : Изда. СПбГУ, 2004. – 288 с.
26. Горовіц Доналд Міжетничні конфлікти / Доналд Горовіц ; пер. з англ. – Х. : Каравела, 2004. – 683 с.
27. Даль Р. О демократии / Р. Даль ; пер. с англ. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 208 с.
28. Державні, політичні та громадські діячі України: політичні портрети // Навч. посібник для студентів навч. закладів / за заг. ред. д.ю.н., проф., акад. АпрН України М. І. Панова. – К. : Вид. Дім "Ін Юре", 2002. – 476 с.
29. Джилас Милован. Лицо тоталитаризма / Джилас Милован. – М. : Наука, 1992. – 157 с.
30. Дюверже М. Политические партии / М. Дюверже ; пер. с фр. – М. : Академический проект, 2000. – 558 с.
31. Економічна політика : навч. посібн. / наук. ред. В. І. Стахівський. – К. : КНЕУ, 2005. – 287 с.

32. Желтов В. В. Политические идеи современности : учебное пособие / В. В. Желтов. – Кемерово : Кузбассвузиздат, 2006. – 216 с.
33. Заблоцький В. П. Лібералізм: Ідея, ідеал, ідеологія / В. П. Заблоцький. – Донецьк : Янтар, 2001. – 367 с.
34. Зайцев А. К. Социальный конфликт / А. К. Зайцев. – М. : Academia, 2000. – 464 с.
35. Ильин И. А. О монархии и республике / И. А. Ильин // Вопросы философии. – 1991. – № 4. – С. 107–151; № 5. – С. 95–145.
36. Инглхарт Р. Постмодерн: меняющиеся ценности и изменяющиеся об-ва / Р. Инглхарт // Полис. – 1997. – № 4.
37. Иноземцев В. Л. За пределами экономического общества / В. Л. Иноземцев. – М. : Academia – Наука, 1998. – 640 с.
38. История политических и правовых учений : учебник для вузов / под общ. ред. В. С. Нерсисянца. – М. : Норма, 2007. – 703 с.
39. Канетти Э. Масса и власть / Э. Канетти ; пер. с нем. – М. : Ad Marginem, 1997. – 528 с.
40. Капустин Б. Г. Посткоммунизм как постсовременность / Б. Г. Капустин // Полис. – 2001. – № 5. – С. 6–28.
41. Кассирер Эрнст. Избранное. Опыт о человеке / Кассирер Эрнст. – М. : Юрист, 1998. – 784 с.
42. Кинг П. Классифицирование федерации / П. Кинг // Полис. – 2001. – № 5. – С. 6–18.
43. Классический французский либерализм. Сборник ; пер. с фр. – М. : РОССПЭН, 2000. – 592 с.
43. Козер Л. Функции социального конфликта / Л. Козер ; пер. с англ. – М. : Идея – Пресс, 2000. – 208 с.
44. Коротков Д. С. Політична еліта України: становлення та розвиток у виборчому процесі : монографія / Д. С. Коротков. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. – 208 с.
45. Корсак К. Лидеры XXI столетия (задачи и гипотезы) / К. Корсак // Персонал. – 2003. – № 4. – С. 64–69.
46. Котельников В. С. Определение национальных интересов: версия государственного строительства в Украине в контексте мирового опыта / В. С. Котельников // Полис. – 2000. – № 6. – С. 136–146.
47. Котигоренко В. Причинність етноконфліктів: впливи глобалізації / В. Котигоренко // Політична думка. – 2002. – № 1.

48. Кузь О. М. Виборчі технології в модерному електоральному процесі США та України : монографія / О. М. Кузь, І. О. Поліщук, Т. М. Моторнюк. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2012 . – 250 с.
49. Курас І.Ф. Етнополітологія. Перші кроки становлення / І. Ф. Курас. – К., 2004. – 736 с.
50. Кухта Б. Політична влада та її рішення / Б. Кухта. – Львів : Центр політичних досліджень, 2006. – 237 с.
51. Кухта Б. З. Історії української політичної думки / Б. Кухта. – К. : Генеза, 1994. – 368 с.
52. Лейпхарт А. Многосоставные общества и демократические режимы / А. Лейпхарт // Полис. – 1992. – № 1–2.
53. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею й організацію українського монархізму / В. Липинський // Філософська і соціологічна думка. – 1991. – № 10. – С. 63–83.
54. Лісничий В. В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн : навчальний посібник / В. В. Лісничий. – К. : Професіонал, 2004. – 335 с.
55. Личность: личность и власть / гл. ред. Б. Ч. Коваль. – М. : Северо-Принт, 2000. – 74 с.
56. Луман Н. Власть / Н. Луман ; пер. с нем. – М. : Праксис, 2001. – 256 с.
57. Макар Ю. І. Україна в міжнародних організаціях : навчальний посібник / Ю. І. Макар, Б. П. Гдичинський, В. Ю. Макар та ін. – Чернівці : Прут, 2009. – 880 с.
58. Малкин Е. Б. Основы избирательных технологий и партийного строительства / Е. Б. Малкин. – К. : Основні цінності, 2005. – 524 с.
59. Манан П'єр. Інтелектуальна історія лібералізму / Манан П'єр ; пер. с фран. – К. : Дух і Літера, 2005. – 211 с.
60. Манхейм К. Идеология и утопия / К. Манхейм // Диагноз нашего времени ; пер с нем. и англ. – М. : Юрист, 1994. – С. 7–276.
61. Мухаев Р. Т. Хрестоматия по теории государства и права, политологии, истории политических и правовых учений : пособие для вузов / Р. Т. Мухаев. – М. : Приор, 2000. – 1104 с.
62. Нации и национализм / Б. Андерсон, О. Бауэр, М. Хрох и др. ; пер. с англ. и нем. – М. : Праксис, 2002. – 416 с.
63. Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / под ред. В. Л. Иноземцева. – М. : Academia, 1999. – 640 с.

64. Ноттурно М. А. Відкрите суспільство та його вороги: суспільство, влада та бюрократія / М. А. Ноттурно // Політична думка. – 1996. – № 3–4. – С. 3–23.
65. О свободе. Антология мировой либеральной мысли. Первая половина XX в. / отв. ред. М. А. Абрамов. – М. : Прогресс. – Традиция, 2000. – 695 с.
66. Обушний М. І. Партологія : навч. посібник для вузів / М. І. Обушний. – К. : Арістей, 2006. – 432 с.
67. Общество и политика. Современные исследования, поиск концепций / под ред. В. Ю. Большанова. – СПб. : Изд. СПбТУ, 2000. – 512 с.
68. Олуйко В. Проблеми формування регіональних лідерів на сучасному етапі / В. Олуйко // Голос України. – 2004. – № 113. – С. 8–9.
69. Ортега – і Гассет Х. Вибрані твори / Ортега – і Гассет Х. – К. : Основи, 1994. – 420 с.
70. Основи демократії : посібник / заг. Ред. А. Колодій. – К. : АйБі, 2002. – 684 с.
71. Пайпс Р. Собственность и свобода / Р. Пайпс ; пер. с англ. – М. : Моск. школа полит. исслед., 2000. – 415 с.
72. Панарин И. Н. Информационная война, PR и мировая политика : учебное пособие для вузов / И. Н. Панарин. – М. : Горячая линия – Телеком, 2006. – 352 с.
73. Пахарев А. Багатопартійність і партійні системи – поняття не тотожні / А. Пахарев // Віче. – 2002. – № 2.
74. Платон. Государство. В 3-х т. / Платон. – Т. 3. – М. : Наука, 1972. – 112 с.
75. Политические институты на рубеже тысячелетий (XX – XXI) вв. / В. И. Борисюк, Г. И. Вайнштейн, И. Е. Городецкая и др. – Дубна : Феникс, 2005. – 480 с.
76. Політичні партії у виборах: теорія та практика виборчої кампанії : навчально-методичний посібник. – К. : Знання, 2012. – 373 с.
77. Політологічний енциклопедичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкина. – К. : Генеза, 2004. – 736 с.
78. Політологія: Академічний курс : підручник для студ. / М. І. Панов, Л. М. Герасіна, В. С. Журавський та ін. – 2-е вид. – К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 2006. – 520 с.
79. Політологія : навчальний посібник / О. М. Кузь, П. В. Брунько, І. М. Дубровська та ін. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. – 348 с.

80. Політологія : підручник / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, І. О. Поліщук та ін. – Х. : Право, 2013. – 416 с.
81. Поппер К. Р. Открытое общество и его враги. В 2-х т. / К. Р. Поппер. – М. : Международный фонд "Культурная инициатива", Фенікс, 1992. Т. 1. – 448 с.; Т. 2. – 524 с.
82. Порівняльна політика: основні політичні системи сучасного світу / за ред. В. С. Бакіров, М. І. Сазонов, Л. М. Герасіна та ін. – Х. : Вид. ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008. – 574 с.
83. Практикум з навчальної дисципліни "Політологія" : навчально-практичний посібник / О. М. Кузь, І. В. Жеребятнікова, Д. С. Коротков та ін. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 208 с.
84. Проблеми та перспективи української реформації: Колективна монографія / за заг. ред. М. Ф. Головатого, Г. В. Фокіна. – К. : МАУП, 2001.
85. Пугачев В. П. Введение в политологию : учебник для вузов / В. П. Пугачев, А. И. Соловьев. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 446 с.
86. Работяжев Н. В. Феномен тоталитаризма: Политическая теория и исторические метаморфозы / Н. В. Работяжев. – М. : Наука, 2005. – 327 с.
87. Рассел Б. Мудрость Запада: Историческое исследование западной философии в связи с общественными и политическими обстоятельствами / Б. Рассел ; пер. с англ. – М. : Республика, 1998. – 479 с.
88. Рикер П. История и истина / П. Рикер ; пер. с фр. – СПб. : Алетейя, 2002. – 400 с.
89. Рикер П. Мораль, этика и политика / Рикер П. // Герменевтика. Этика. Пол-ка. – М. : Academia. 1995. – С. 38–58.
90. Романюк А. Партії та електоральна політика / А. Романюк. – Львів : Астролябія, 2005. – 366 с.
91. Рукавишников В. Политические культуры и социальные изменения. Международные сравнения. Вып. 2 / В. Рукавишников, Л. Халман, П. Эстер ; пер. с англ. ; ред. В. О. Рукавишникова. – М. : Совпадение, 2000. – 368 с.
92. Современные международные отношения : учебник / под ред. А. В. Торкунова. – М. : РОССПЭН, 2000. – 584 с.
93. Соловьев А. И. Политическая идеология: логика исторической эволюции / А. И. Соловьев // Полис. – 2001. – № 2. – С. 5–23.
94. Соловьев А. И. Политология. Политическая теория. Политические технологии : учебник для вузов / А. И. Соловьев. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 559 с.

95. Соціальна політика : учебник / под общ. ред. Н. А. Волгин. – М. : Экзамен, 2002. – 734 с.
96. Соціальна політика : енциклопедія / Н. А. Волгин, А. Н. Аверин, А. М. Бабич и др. – М. : Альфа-пресс, 2006. – 411 с.
97. Сравнительная политика. Основные политические системы современного мира / В. С. Бакиров, Н. И. Сазонов, Т. Г. Авксентьева и др. – Х : Изд. ХНУ им. В. Н. Каразина, 2005. – 590 с.
98. Тарле Е. Политика. История территориальных захватов: XV-XX века / Е. Тарле. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2001. – 800 с.
99. Товт М. Етнологічна політика. Український міжнародний правовий вимір / М. Товт // Віче. – 2001. – № 10.
100. Трошин В. В. Культура политического процесса : учебное пособие / В. В. Трошин. – М. : Изд. РДЛ, 2001. – 222 с.
101. Хайек Ф. А. Дорога к рабству / Ф. А. Хайек ; пер. с англ. – М. : Экономика, 1992. – 176 с.
102. Хайек Ф. А. Познание, конкуренция и свобода. Антология сочинений / Ф. А. Хайек ; пер., сост. С. Мальцевой. – СПб. : Пневма, 1999. – 288 с.
103. Халипов В. Ф. Энциклопедия власти / В. Ф. Халипов. – М. : Академический проект, культура, 2005. – 1055 с.
104. Чанышев А. А. История политических учений. Классическая западная традиция. Античность – пер. четв. XIX в. / А. А. Чанышев. – М. : МГИМО, РОССПЭН, 2000. – 479 с.

Зміст

Вступ	3
1. Кваліфікаційні вимоги до студентів	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни	8
3. Зміст навчальної дисципліни за модулем та темами	9
4. Плани лекцій	15
5. Плани семінарських занять	17
6. Самостійна робота студентів	19
7. Контрольні запитання для самодіагностики	28
8. Методики активізації процесу навчання	32
9. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів	34
10. Рекомендована література	43

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ПОЛІТОЛОГІЯ"
для студентів усіх галузей знань
усіх форм навчання**

Автори: **Кузь** Олег Миколайович
Жеребятнікова Ірина Володимирівна

Коротков Дмитро Сергійович
Косова Юлія Вікторівна

Відповідальний за випуск **Кузь О. М.**

Редактор **Бутенко В. О.**

Коректор **Бутенко В. О.**

План 2014 р. Поз. № 20 ЕВ. Обсяг 51 стор.

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.